

Бібліотечний форум:

історія, теорія і практика

Науковий, інформаційний щоквартальний журнал

Засновник – фізична особа
Башун Олена Володимирівна
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 21735 -11635 Р
від 21.12.2015
Заснований у грудні 2015 року,
м. Київ

Головний редактор
Олена Башун, канд. пед. наук

Звертайтеся до редакції:

вул. Бакинська, б. 37, к. 321,
м. Київ, 04086
067-625-36-52, 066-840-97-83
e-mail: olenabashun@gmail.com
Сайт журналу:
<http://www.libraryforum.info>

Журнал "Бібліотечний форум: історія, теорія і практика"

Передплатний індекс **09923**
Передплатний індекс на CD, off-line,
online **98015**
ISSN 2518-7341

Відповідальність за точність
поданих фактів, цитат, цифр
та прізвищ несуть автори
матеріалів.

Редакція залишає за собою
право літературного редагування
і скорочення статей.

Рукописні матеріали не рецензуються
і не повертаються.

Редакція не завжди поділяє
думку авторів.

За зміст рекламних та інформаційних
повідомлень редакція відповідаль-
ності не несе.

У разі передруку посилання на
журнал

«Бібліотечний форум: історія, теорія і
практика» обов'язкове.

© Бібліотечний форум: історія, теорія і практика

Інформаційний партнер
журналу –

Українська бібліотечна
асоціація

З	Бібліотеки і війна
М	Бондарчук Я. Діяльність Наукової бібліотеки Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова на шляху до перемоги.....2
І	Горбатенко Ю. Військовий час дитячих бібліотек Одеси.....4
С	Новосьолова С. Профілактика емоційного вигорання у волонтерів: досвід психолога.....6
Т	Інтернет-технології в бібліотеках
З	Андрійченко Н. Здобуття цифрової освіти на тренінгах з електронного урядування.....8
М	Бібліотечно-бібліографічні ресурси бібліотек
І	Бельницька О., Кривогуз О. Книжкова колекція та особистий архів Г. Д. Зленка у фонді Одеської національної наукової бібліотеки.....12
С	Білоус В. Електронні наукові та освітні ресурси, інноваційні сервіси бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.....18
Т	Дідусенко Г. Окремі пропозиції щодо використання джерелознавчої бази при проведенні регіональних досліджень життя та творчості Ю. І. Липи (за фондами Полтавської ОУНБ ім. І. П. Котляревського).....22
З	Лучка Л. Особові книжкові зібрання катеринославських діячів в університетському бібліотечному просторі.....27
М	Русначенко Т. Біобібліографічні ресурси бібліотеки: погляд через призму сучасності.....31
І	Стопа І. Комплектування фонду бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: історичні аспекти, сучасні реалії та майбутні перспективи.....33
С	Бібліотечно-бібліографічне обслуговування
Т	Завіна О. Соціальне партнерство бібліотек на допомогу формуванню навичок здорового способу життя.....37
З	Шевченко О. На варті читання, або Читання – броня від усіх бід...39
М	Мережа бібліотек
І	Клименко О., Сокур О. Бібліотечна мережа Національної академії наук України: переорієнтація діяльності (2011–2021 рр.).....41
С	Бібліотечна освіта, підвищення кваліфікації
Т	Левченко Ю. Гарвардський стиль: основне.....46
З	Історичні розвідки бібліотек
М	Нікітіна А. Історія формувань приватних бібліотек другої половини XVIII ст. (на прикладі приватної бібліотеки Кирила Розумовського).....49
І	Скоряккіна Ж. Проблема вивчення читача в українському бібліотечному середовищі (друга половина XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.).....51
С	Соколов В. Розвиток читачезнавства у провідних бібліотеках Києва у другій половині 1920-х – на початку 1930-х рр.....54
Т	Рецензії. Наукова періодика
З	Двірна К., Лушай В., Стегній Д. Рецензія на рекомендаційний бібліографічний покажчик «Російсько-українська війна».....59
М	Літературна сторінка
І	Гамзіна С. Вірші.....61
С	Федорова М. Бібліотекарка. День Святого Миколая.....62
Т	Покажчик статей і матеріалів, опублікованих в журналі за 2022 рік.....63

Книжкова колекція та особистий архів Г. Д. Зленка у фонді Одеської національної наукової бібліотеки

Розкрито значення особистих книжкових колекцій Одеської національної наукової бібліотеки в культурологічному просторі; уперше репрезентовано книжкову колекцію та приватний архів українського письменника-публіциста, літературознавця й бібліографа Г. Д. Зленка, подано окремі біографічні відомості про нього та означено його творчі здобутки. Показано роль і місце біобібліографічних досліджень Г. Д. Зленка у науково-бібліографічній діяльності, висвітлено його основні публікації про українських бібліографів, відомих діячів української літератури та культури, які входили до кола інтересів літературознавця-пошуковця, узагальнено його епістолярій. Визначено значення і роль колекції для подальшого розвитку бібліографознавства.

Григорій Дем'янович Зленко

Ольга Бельницька,
заступниця генерального
директора
з бібліотечної роботи,
заслужена працівниця
культури України

Олеся Кривогуз,
завідувачка відділу
наукового комплектування
та обліку документно-
інформаційних ресурсів

Одеська національна
наукова бібліотека

Від початку заснування Одеської публічної бібліотеки, яка розпочала свою діяльність 1829 року, а згодом, у 2015 році, здобула статус національної установи, триває процес збирання, зберігання та вивчення приватних книжкових колекцій державних і культурних діячів, видатних вчених, меценатів, представників національної культури й науки, викладачів і професорів вищих навчальних закладів міста тощо, які були передані до книгозбірні у різні роки.

Грунтовне вивчення, опис та аналіз цих колекцій є важливим

напрямом наукової роботи бібліотеки: у процесі їх дослідження бібліотечні фахівці оприлюднюють наукові публікації, укладають біо- та бібліографічні покажчики, паспорти приватних зібрань тощо. Особисті книжкові колекції у фондах бібліотеки належать до історико-культурних пам'яток та є надзвичайно важливою складовою понад п'ятимільйонного документного фонду Одеської національної наукової бібліотеки (ОННБ). Переважна частина видань з приватних колекцій має пам'яткове значення: на багатьох документах є особисті печатки, екслібриси, автографи влас-

ників, присвяти від колег, друзів, діячів науки і культури. Важливою складовою є також епістолярій, що засвідчує різноманіття особистих контактів та інтересів власників колекцій.

Серед особливо цінних особистих колекцій, що нині зберігаються в Одеській національній науковій бібліотеці, слід назвати: зібрання *Г. Г. Маразлі (1831–1907)* – громадського діяча, мецената, бібліофіла, міського голови Одеси (1880–1895 рр.), (понад 10 тис. прим.); унікальну колекцію *М. Ф. Комарова (1844–1913)*, українського бібліографа, критика, фольклориста, лексикографа, перекладача та громадського діяча (1 258 назв книжок і періодики); колекцію *М. Г. Крейна (1907–1989)*, видатного математика, доктора фізико-математичних наук, професора, члена-кореспондента АН УРСР, лауреата Державної премії УРСР у галузі науки і техніки та Міжнародної премії Вольфа (понад 2 300 прим.); архівний фонд одеської родини науковців *Шевальових*, (близько 2 тис. аркушів, зібраних за майже сто років); книжкову колекцію і рукописний архів *О. О. Зюкова (1922–2013)*, видатного математика, професора, доктора фізико-математичних наук, дослідника теорії графів (1 995 прим.); книжкову колекцію *С. Саварі-Полідорі (1930–2016)* – відомої французької художниці, громадської діячки, Почесного громадянина Одеси, члена Товариства французьких художників, меценатки (4 667 прим.) [1, 2, 3].

У 2016 році фонд унікальних колекцій ОННБ збагатили книжкова колекція та особистий документний архів *Григорія Дем'яновича Зленка (1934–2015)*, що заслуговують на виняткове та ретельне вивчення.

Григорій Зленко – відомий український письменник-публіцист, непересічний поет, журналіст, літературо- і книгознавець, бібліограф і краєзнавець, енциклопедист, один з найавторитетніших дослідників історії літературного й культурного життя України, заслужений діяч мистецтв України, дійсний член Наукового товариства імені Тараса Шевченка, член Національної спілки письменників України, Національної спілки краєзнавців України, Міжнародної асоціації українців.

Життєвий і творчий шлях Гри-

горія Дем'яновича тісно пов'язаний з Одеською національною науковою бібліотекою, де він працював впродовж сорока років, очолюючи редакційно-видавничий відділ.

За роки плідної праці в ОННБ, окрім редакційно-видавничої роботи (відредаговано майже півтори тисячі науково-бібліографічних та інших праць), Г. Д. Зленком було засновано також ряд бібліографічних серій у яких він виступав науковим редактором: «Літературна Одеса», «Письменники Одеси» та «Одеська письменницька організація в ... році».

Своїми фаховими книгознавчими дослідженнями Григорій Дем'янович значно розширив джерельну базу історії книгодруку України та її бібліотек. На сторінках періодичних видань він висвітлював і популяризував фонди рідкісних і цінних видань та видавничу діяльність ОННБ. Досліджував також історію бібліографічних товариств, діяльність видатних українських бібліографів. Так, на основі цих досліджень Г. Д. Зленко опублікував матеріали про понад 20 видатних бібліографів. Завдяки ретельній праці та дослідницькому хисту видатний пошуковець повернув з історичного забуття імена багатьох репресованих бібліографів: Євгена Загоровського, Івана Курганського, Якова Бермана, Богдана Комарова, Олександра Горецького, Еммануїла Оксмана, Вадима Тарновського та ін.

Коло пошукових і дослідницьких інтересів Г. Д. Зленка було надзвичайно широким. Він є автором численних науково-допоміжних бібліографічних покажчиків з питань літературознавства, серед яких: «Леся Українка в Одесі» (1981), «Степан Петрович Ковганюк» (1982), «Іван Франко в Одесі» (2001), «Галина Комарівна (Галина Михайлівна Комарова)» (2004) та ін., а також понад трьох тисяч літературознавчих і краєзнавчих розвідок, нарисів у збірниках і періодичних виданнях України та закордоння. Водночас Григорій Дем'янович успішно працював над реалізацією багатьох українознавчих проєктів: його статті увійшли до «Енциклопедії сучасної України», «Української літературної енциклопедії», «Шевченківського енциклопедичного

словника», біографічних довідників «Митці України», «Мистецтво України», численних регіональних словників-довідників. Він також є упорядником антології світового мариністичного фольклору «Узлы ветров» (1977, 1981, 1982), книги морських оповідань українських прозаїків «3 моря» (1976), збірки лірики В. Сосюра «Люблю я море» (1989), надрукованих Одеським видавництвом «Маяк».

Глибокий інтерес виявив Г. Д. Зленко до життя і творчості видатного українського бібліографа, біографа, лексикографа, літературознавця, етнографа, видавця і громадського діяча М. Ф. Комарова, що засвідчує низка ґрунтовних публікацій на сторінках вітчизняної періодики. Він також всебічно досліджував діяльність Одеської «Просвіти», одним з фундаторів якої був М. Ф. Комаров, її провідних представників, перших українських власників книгарень міста [4, 5, 6].

Г. Д. Зленко явив світові власний літературний доробок – понад два десятки книг, серед яких: «Нетлінне» (1968), «Книга пам'яті» (1971), «Одесские тетради» (1980), «3 полону літ» (1989), «Пізня лірика» (2003), «Пошук для прийдешнього» (2004), «Лицарі досвітніх вогнів» (2005), «Відсвіти Тараса» (2009), «Літа і люди» та «Подорож у минуле» (обидві – 2010).

Завдяки дослідженням Г. Д. Зленка літературного та культурного життя Одеси, її історичного минулого було зроблено вагомий внесок у розвиток краєзнавства. Окрім книжок, він опублікував сотні статей у багатьох газетах і журналах, у яких відтворив неповторні особливості міста та видатних одеситів, розкрив багато раніше невідомих або давно призабутих сторінок історії української Одеси. Постійне акцентування уваги на глибинних українських коренях міста було характерною рисою творчості Г. Д. Зленка й здоху йому, за визначенням багатьох діячів української науки й культури, зокрема академіка І. Дзюби, незаперечне визнання «творця українського обличчя Одеси» та її патріота. У передмові до книги Г. Д. Зленка «Пошук для прийдешнього» Іван Дзюба зазначає: «Взагалі, майже в усіх розвідках Г. Зленка широко використано документи одеського

походження – з одеських архівів, бібліотек, періодики. Це й зрозуміло: все його наукове життя пов'язане з Одесою, з Одеською державною науковою бібліотекою, однією з найбагатших в Україні... Публікації Г. Зленка показують, яким багатим і насиченим було культурне життя Одеси, особливо наприкінці XIX та на початку XX століть, і яким вагомим був у ньому український складник...» [7].

Літературно-дослідницька і краєзнавча діяльність Г. Зленка, що завжди була спрямована на захист, розкриття й популяризацію духовної та культурної спадщини України – була високо поцінована відомими письменниками, літературознавцями, культурологами – М. Рильським, М. Бажаном, О. Гончаром, М. Жулинським, Є. Кирилюком, Р. Пилипчуком, Г. Клочоком та ін.

Усе своє життя Григорій Дем'янович збирав і зберігав різноманітні за змістом видання, що стали основою його власної бібліотеки. Після його відходу в засвіти родина Зленків передала книжкове зібрання та документний архів письменника до Одеської національної наукової бібліотеки, книгозбірні, що впродовж багатьох років була місцем його натхненної і плідної праці, джерельною базою літературознавчих і краєзнавчих досліджень.

Вражає своєю масштабністю особисте зібрання письменника – у ньому близько 10 тис. друкованих видань – художніх творів, літературознавчих праць, енциклопедій, словників, бібліографічних посібників, періодичних видань та понад 20 тис. одиниць зберігання архівного фонду – епістолярної спадщини, фотоархіву, нотатників та особистих документів. Зібрання друкованих видань Г. Д. Зленка відображає наукові інтереси літературознавця-пошуковця, віддзеркалює його багаторічну активну дослідницьку діяльність, характеризує читацькі вподобання.

Значна кількість видань (понад 1 тис.) містить дарчі надписи авторів, серед яких такі майстри слова, як Олесь Гончар, Іван Дзюба, Павло Олесь Загребельний, Микола Бажан, Сергій Білоконь, Сергій Гальченко, Микола Жулинський, Григорій Гусейнов та ін. Ця колекція видань

з автографами стала для фахівців ОННБ об'єктом першочергового вивчення.

Колекції Григорія Дем'яновича Зленка притаманні особливі ознаки, а саме: кожен примірник позначено екслібрисом, на якому містяться надписи українською і латинською мовами: «Бібліотека Григорія Дем'яновича Зленка (1934–2015)» та «*Habent sua fata libelli*» (з латини: «Книги мають свою долю»), а також профіль письменника й розгорнута книжка, над якою символічно пломеніє вогник знань.

За хронологічними межами зібрання охоплює видання, надруковані у XIX – початку XXI ст. різними мовами: українською, французькою, німецькою, польською, болгарською та ін.; за змістом переважають прозові та поетичні художні твори (понад 5 тис. прим.); література історичної, культурознавчої та краєзнавчої тематики становить близько 2 тис. прим. Значна частина колекції (понад 1 200 прим.) – це видання з питань мовознавства та літературознавства, понад 800 прим. – видання універсального змісту – енциклопедії, довідники, бібліографічні покажчики, література з питань книгознавства; понад 700 видань належать до мистецтвознавчої літератури, трапляються і видання з природничих, технічних та ін. наук (понад 200).

Перлинами цієї книжкової колекції є близько 150 рідкісних і цінних видань, що побачили світ у період з 1835 до 1945 рр. Серед них представлені книжки, надруковані в Одесі у славнозвісній типо-хромолітографії Є. І. Фесенка, зокрема: «Українські пісні з нотами. Друга сотня» (вип. 3, 1902) за упорядкування відомого фольклориста-музикознавця А. Конощенка (1857–1932) справжнє прізвище – Грабенко); «Збірничок українських пісень з нотами» (1903, вид. 3-тє), який упорядкував фольклорист, етнограф, аматор українського театру О. Волошин (псевдонім Олександр Хведорович, 1855–1933); збірка оповідань «Серед крижаного моря» (1891) В. Чайченка (псевдонім Бориса Грінченка – письменника, літературознавця, етнографа).

До кола надрукованих в Одесі видань також належать книги: «Де-що про світ Божий» (Друкарня

А. Бирукова, 1874, вид. 3-тє), «Звіт про діяльність "Одеського наукового товариства"» (Одеське наукове товариство при Українській академії наук, 1928), «Архітектурні пам'ятники старої Одеси» (Одеська крайова комісія охорони пам'ятників матеріальної культури, 1930), автор – історик античності та архітектури, професор В. І. Селінов та ін.

Привертають увагу книгознавців-дослідників й інші книги колекції, надруковані у XIX – початку XXI ст., серед яких: літературно-художні видання «Поетичні твори Степана Руданського» (Львів, 1886), збірник творів українських письменників, упорядкований Б. Грінченком «Досвітні огні. Український декламатор» (Харків, 1906); друге видання тритомної антології української літератури «Вік» (Київ, 1902), що репрезентує кращі зразки творчості письменників 1798–1898 рр.; «Хрестоматія по українському письменству. Т. 1: Народня словесність. Письменство XI–XVIII в.в.» (Харків, 1922, вид. 3-тє), «Правописний словничок чужомовних слів» (Київ, 1929) та ін.

Представлено в колекції і зразки української дитячої книги 1920-х рр., виданих у серії «Книжки для читання в школі», – книги оповідань і поезій із збірника «Мати» (Черкаси, 1920), серед авторів – Т. Шевченко, А. Тесленко, Т. Бордуляк, М. Вовчок, В. Стефаник, а також збірника «Діти» (Черкаси, 1920), за авторства І. Нечуя-Левицького, Б. Грінченка, М. Коцюбинського, С. Черкасенка, В. Винниченка та ін.

Значну частину книжкової колекції Г. Д. Зленка становлять книжки, присвячені висвітленню творчості видатних українських письменників, зокрема шевченкознавчі видання. Це публіцистична розвідка Андрія Річицького «Тарас Шевченко в світлі епохи» ([Харків], Катеринослав, 1925, вид. 2-ге), «Збірник пам'яті Т. Г. Шевченка: до 125-річчя з дня народження, 1814–1939» (Київ, Харків, 1939), «Шевченко в народній творчості» (Київ, 1940), «Як працював Шевченко» (Київ, 1940), упорядник – літературознавець-текстолог Ієремія Айзеншток.

Натрапляємо в колекції й на лесезнавчі видання: книгу Михайла Драй-Хмари «Леся Українка: жит-

тя і творчість» (Київ, 1926), праця літературознавця й письменника Леоніда Підгайного «*Леся Українка: популярний нарис про життя і творчість*» (Київ, 1941).

Різноманіття читацького інтересу автора колекції представлено й іншими виданнями: збірником видатного українського літературознавця та фольклориста, академіка АН УРСР Михайла Возняка «*З життя і творчості Івана Франка*» (Київ, 1955), дослідженням поета, історика літератури та літературного критика Миколи Зерова «*Від Куліша до Винниченка: нариси з новітнього українського письменства*» (Київ, 1929), книгою «*Опис автографів українських письменників (XIX – початок XX ст.)*» (Київ, 1959), антологією «*Тридцять українських поетес*» (Київ, 1968), збірником «*Українські поети-романтики 20–40-х років XIX ст.*» (Київ, 1968) та багатьма іншими цікавими виданнями.

Окрему групу видань колекції становлять книги з історії різних жанрів мистецтва, зокрема, театрального: книга актора театру корифеїв та Курбасівського «Березоля» і режисера Івана Мар'яненка «*Минуле українського театру: зустрічі, творча праця*» (Київ, 1953); мемуари антрепренера, режисера і драматичного актора Льва Сабініна «*Сорок п'ять років на українській сцені*» (Київ, 1937); дослідження українського журналіста, драматурга, театрознавця, музикознавця і критика Всеволода Чаговця «*П. К. Саксаганський: життя і творчість*» (Київ, 1951); збірник «*Українська драматургія першої половини XIX століття: маловідомі п'єси*» (Київ, 1958); праці поета, перекладача, публіциста і літературознавця Максима Рильського «*Про мистецтво*» та «*Про людину, для людини: статті про літературу і мистецтво*» (обидві 1962).

У книжковій колекції є й інші мистецтвознавчі видання, зокрема, питання кіномистецтва висвітлює книга кінознавця Олександра Шимона «*Сторінки з історії кіно на Україні*» (Київ, 1964); двотомник «*Пісні та романи українських поетів*» (Київ, 1956) представляє широку палітру українського мелосу; живопису та біографіям відомих митців присвячені такі книжки, як дослідження українського мистецт-

вознавця Платона Білецького «*Георгій Іванович Нарбут: нарис про життя і творчість*» (Київ, 1959) та «*Український портретний живопис XVII–XVIII ст.: проблеми становлення і розвитку*» (Київ, 1968) та ін.

Г. Д. Зленко також ретельно добирав у свою книжкову колекцію видання мовознавчої та літературознавчої тематики. Тут натрапляємо на значну кількість словників та наукових збірників, серед яких: «*Про культуру мови : матеріали респуб. наук. конф. з питань культури укр. мови (11–15 лют. 1963 р.)*» (Київ, 1964), «*Література як мистецтво слова. Деякі принципи літературного аналізу художньої мови*» (Київ, 1965), «*Держач П. М. Короткий словник синонімів української мови*» (Київ, 1960), «*Батюк Н. О. Фразеологічний словник: на допомогу вчителів*» (Київ, 1966), «*Лесин В. М. Словник літературознавчих термінів*» (Київ, 1965), збірник «*Українські письменники про літературу та мову*» (Київ, 1961), «*Нарис історії української лексикографії*» (Київ, 1961), монографія професора Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Юрія Карпенка (1929–2009) «*Літературна ономастика*» (2008). Привертають увагу академічні видання, підготовлені Академією наук Української РСР: «*Жовтобрюх М. А. Мова української преси: до середини дев'яностих років XIX ст.*» (1963), а також визначна пам'ятка східнослов'янської лексикографії початку XVII ст. «*Лексикон словенороский Памви Беринди*» (1961; надруковано з вид. 1627 р. фото-механічним способом), що є важливим джерелом вивчення словникового складу української мови XVII ст., а також цінним посібником при читанні пам'яток, написаних церковнослов'янською мовою.

Серед літературознавчих досліджень важливе місце в колекції займають раритетні праці методичного напрямку українського літературознавця і літературного критика доби Розстріляного відродження Олександра Дорошкевича (1889–1946) «*Українська література в школі: спроба методики*» (1921), що стала першою спробою методики викладання української літератури в школі, та «*Українська література. Конспект*» (1928) критика Во-

лодимира Коряка (справжнє ім'я – Блумштейн Волько; 1889–1937), репресованого в роки сталінського терору.

Наукову цінність становлять пізніші літературознавчі дослідження 1950–60-х рр.: посібник «*Матеріали до вивчення історії української літератури. Т. 1: Давня українська література (доба феодалізму – до кінця XVIII ст.)*» (1959); Українська літературна критика 50–70-х років XIX ст., «*На фронті літератури, 1927–1937: статті, доповіді, промови*» (1959), «*Образне слово в літературному творі: питання теорії художніх тропів*» (1960); збірник статей, досліджень, рецензій з питань української літератури «*Білецький О. І. Письменник і епоха*» (1963), публіцистичний збірник Бориса Антоненка-Давидовича «*В літературі й коло літератури*» (1964), а також праці, опубліковані у 2000-ті рр.: «*Канцедаль Л. Д. Українсько-словенські літературні взаємини кінця XIX – початку XX ст.*» (2005), монографія літературознавиці Віри Агеєвої «*Поетика парадокса. Інтелектуальна проза Віктора Петрова-Домонтовича*» (2006) та ін.

Надзвичайно цінною складовою колекції є повний комплект з 52 збірок прислів'їв і приказок різних народів світу в перекладі українською мовою, надрукованих у зменшеному форматі київським видавництвом «Дніпро» в 1969–1991 рр. у серії «*Мудрість народу*». До цього комплекту увійшли: прислів'я і приказки народів Африки, країн арабського світу, народу басків, єврейського, корейського, перського народів, Англії, Афганістану, Болгарії, В'єтнаму, Вірменії, Греції, Грузії, Естонії, Ірландії, Іспанії, Португалії, Індії, Італії, Латвії, Литви, Мексики, Молдови, Монголії, Німеччини, Норвегії, Польщі, Румунії, України, Казахстану, Китаю, Куби, Колумбії, Киргизії, Таджикистану, Туркменістану, Туреччини, Угорщини, Узбекистану, Фінляндії, Франції, Швеції, Японії, а також латинські, серболужицькі, словацькі, тамільські, чеські прислів'я і приказки та ін.

Серед несподіваних цікавих знахідок колекції є видання, присвячені історії математики та медицини: монографія математика

Л. Н. Граціанської «*Нариси з народної математики України*» (Київ, 1968) та «*Короткі нариси історії хірургії в Українській РСР*» (Київ, 1968) авторства видатних лікарів-науковців Івана Дейнеки та Федора Мар'єнка, що засвідчує інтерес автора колекції не лише до видань гуманітарного напрямку.

Усі книжки, що належать до колекції друкованих видань, знайшли відображення в електронному каталозі бібліотеки, де зазначено їх приналежність до особистої бібліотеки Г. Д. Зленка. Цей факт, а також наявність екслібриса на кожному примірнику, дозволить надалі уникнути спільної для багатьох дослідників особистих зібрань проблеми щодо ідентифікації видань та їх приналежності до тієї чи іншої колекції.

Окремої уваги заслуговує значний за обсягом і змістом *особистий архів* Г. Д. Зленка, що містить понад 20 тис. одиниць зберігання: епістолярної спадщини письменника, його нотатників, власних документів та фотографій. Фахівцями ОННБ ідентифіковано 9 937 одиниць епістолярної спадщини (анотовано понад 1 900), складової частини комплексу листування письменника, а саме листів до нього.

Епістолярій Г. Д. Зленка є надзвичайно цінним джерелом інформації про характер і коло спілкування письменника, вивчення його життя та діяльності, змісту пошуково-дослідницької роботи, особливостей мовленнєвого етикету кореспондентів та стилістики написання листів.

За своїми соціально-практичними функціями це листи службового, наукового, публіцистичного, дружнього та особистого характеру (ділове листування та приватне листування, листи від читачів).

Виняткову цінність становлять листи від близько п'ятдесяти широко знаних українських письменників, критиків, літературознавців. В архіві Г. Д. Зленка зберігаються листи від письменника, енциклопедиста, громадського діяча *Миколи Бажана* (1904–1983); письменника, публіциста, громадського діяча, академіка АН України, Героя України – *Олеся Гончара* (1918–1995); літературознавця, громадського і державного діяча, академіка НАН України та Міністра культури Украї-

ни (1992–1994) *Івана Дзюби* (1931–2022); кандидата хімічних наук, професора, заслуженого працівника культури України, франкознавця *Романа Горака* (1942); літературознавця, політика, доктора філологічних наук, академіка НАН України, директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України *Миколи Жулинського* (1940); письменника *Петра Панча* (справжнє прізвище *Панченко*) (1891–1978); поета, перекладача, дійсного члена НАН України *Бориса Олійника* (1935–2017); літературного критика, літературознавця, письменника, перекладача *Михайла Рудницького* (1889–1975); поета, літературознавця, члена НСПУ, почесного члена Всеукраїнської спілки краєзнавців (нині – Національна спілка краєзнавців України) та Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка *Петра Ротача*; історика, історіографа, джерелознавця, дослідника історії України XIX – початку XX століття, доктора історичних наук, професора *Віталія Сарбея* (1928–1999); відомого бібліографа, літературознавця і шевченкознавця *Федора Сарани* (1921–1995); поета, публіциста, перекладача і літературознавця *Анатолія Бортняка* (1938–2009); письменника, журналіста і видавця, мецената *Григорія Гусейнова* (1950); літературознавця, текстолога, шевченкознавця, дослідника історії української літератури і журналістики другої половини XIX – початку XIX ст. *Віктора Дудка* (1959–2015); письменниці, поетеси, літературного критика, перекладачки, журналістки, фольклористки, етнографа *Ольги Дучинської* (*Решетилівич*); естонського літературознавця, професора слов'янської філології *Тартуського* університету, літературного дослідника *Сергія Ісакова* (1931–2013).

Листування з його адресатами засвідчує, що Г. Д. Зленко завжди ретельно й виважено перевіряв і уточнював матеріали своїх дослідницьких пошуків. У відповідь на свої звернення Григорій Дем'янович отримував листи від членів родин видатних письменників, літературознавців, мовознавців, митців та громадських діячів, зокрема, від доньки письменника М. Коцюбинського, його біографа, кандидатки філологічних наук, директорки Му-

зею М. Коцюбинського в Чернігові Ірини Коцюбинської (1989–1977); сина Івана та Ольги Франко (Хоружинської), письменника і педагога Тараса Франка (1889–1971); дружини Остапа Вишні, актриси Варвари Губенко (Маслюченко) (1902–1983); рідної сестри Олександра Довженка, лікаря-терапевта Поліни Довженко (Дудко); доньки Юрія Липи та Галини-Олени Захаріясеви-Липи, онуки Івана Липи, громадської діячки Марти Липи-Гуменецької (1943–2001); сина видатного літературознавця і бібліографа Олександра Назаревського – Миколи Назаревського; сина поета, перекладача, публіциста, мовознавця і літературознавця, академіка АН УРСР Максима Рильського, поета Бориса Рильського.

Листи багатьох кореспондентів свідчать про визнання Г. Д. Зленка в царині літературознавства та його високий авторитет серед колег – письменників, літературних критиків, відомих літературознавців.

Так, у листі Олеся Гончара від 10.09.1980 р. зазначено:

«Шановний Григорію Дем'яновичу, книжечку Вашу одержав і прочитав. Особливо цікавими здалися мені сторінки, де йдеться про Гоголя, Сосюру, Яновського... Та й усе інше заслуговує на увагу, адже в культурі дрібниць нема, тут кожен факт, на перший погляд, ніби навіть і неістотний, потім несподівано може вирости у своєму значенні. Хотілось би це видання бачити повнішим, мали б з'явитися у ньому розділи і про Миколу Куліша, і про молодого Тичину, та й про Василя Земляка, чиє не одне творче літо було пов'язане з Одесою... Гадаю, Ви цю роботу продовжите і від душі бажаю Вам успіху. З пошаною Ол. Гончар».

Микола Бажан у листі від 28.02.1981 пише:

«Шановний Григорію Дем'яновичу! Щиро дякую Вам за надіслану книгу і милого листа. Відразу ж книгу прочитав з зацікавленням і розумінням того, як тяжко збирати факти, коли минули роки. Може, їх минуло і не так багато, але були вони такі обтяжені подіями, такі значущі і розмаїті, що засипали обвалом своїх багатих просторів навіть недавно минулого. Дяка Вам, що Ви знаходили такі деталі, які

були досі незнані, проте цікаві і вельомовні. Бажаю Вам плідно і часно продовжувати Вашу дослідницьку працю. З пошаною М. Бажан».

Значний за обсягом архів листів (понад 60) від Богдана Комарова, сина М. Ф. Комарова, у яких він відповідає на питання Г. Д. Зленка щодо діяльності, родинних зв'язків, будинків, у яких жила родина, тощо. Б. Комаров дає високу оцінку творчості письменника, зокрема у листі від 6 листопада 1968 року йдеться: «...Ваші нариси надзвичайно цікаві. Я встиг прочитати перший нарис, і другий, і відразу опинився в переживаннях давніх часів свого життя...»

Готовий до послуг Б. Комаров».

Найбільшу кількість листів (понад 180) отримано Григорієм Дем'яновичем від Григорія Гусейнова – письменника, журналіста, головного редактора часопису «Кур'єр Кривбасу», лауреата Національної премії України імені Шевченка (2006). З особливою теплою і щирою повагою він ставився до Григорія Дем'яновича, якого вважав своїм вчителем. У статті «Самітник з останнього поверху» Григорій Гусейнов згадує: «Моє знайомство з Григорієм Дем'яновичем Зленком сягає тих часів, коли йому було приблизно тридцять п'ять... Але тільки-но вперше я потрапив до нього додому, мені він здався такою мірою поважним, що про молодий вік господаря навіть не йшлося. Так виглядають професори десь у Кембриджі... Ми просиділи з ним з самісінького ранку і до мого вечірнього поїзда. Я був свідком багатогодинної чи то лекції, чи то цілого курсу лекцій, у якому поєдналися

Тарас Шевченко, Леся Українка, Михайло Комаров... Повертаючись нічним поїздом додому, я вже знав, що вступатиму в Одеський університет і на українську філологію...».

Листування, щира дружба і співпраця цих діячів української культури тривали впродовж багатьох років.

Але епістолярій Г. Д. Зленка не обмежується лише особистим спілкуванням з його кореспондентами. В архіві дослідника знаходимо наукове і ділове листування, яке репрезентоване листами від редакцій періодичних видань, бібліотек, інститутів АН України, архівів, музеїв, інших інституцій, що надходили у відповідь на запити пошуковця, або з пропозиціями співпраці, вдячними відгуками щодо публікацій, привітаннями зі святами. Серед наукових установ – Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України; різні бібліотеки – Бібліотека АН УРСР (нині Національна наукова бібліотека України імені В. І. Вернадського), Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка; музеї – Київський літературно-меморіальний музей Максима Рильського, Київський музей Лесі Українки, Музей Нечуя-Левицького (м. Стеблів), Снятинський літературно-меморіальний музей Марка Черемшини та інші установи.

Суттєвими для реконструкції біографії письменника є його особисті документи, що увійшли до архіву: посвідчення, довідки, грамоти, подяки, рішення про присудження премії імені П. Тичини від 15 січня

1991 року, а також фотоархів, що містить близько 300 світлин.

Книжкова колекція друкованих видань та особистий архів письменника і літературознавця Г. Д. Зленка є значущою складовою документного фонду ОННБ, важливою джерельною базою для дослідження його біографії та особистого внеску у розвиток вітчизняного літературознавства і бібліографознавства. Зібрання відбиває особисті й наукові інтереси власника, свідчить про його високу ерудованість, характеризує творчі пошуки та зв'язки з широким колом письменників і літературознавців, учасників літературного процесу в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Вивчення й дослідження книжкової колекції й особистого архіву відомого українського письменника, пошуковця і бібліографа Г. Д. Зленка сприятиме актуалізації його доробку, що може збагатити новими ідеями вітчизняну книгознавчу та бібліографічну науку. На дослідників спадщини письменника чекає чимало безцінних знахідок та відкриттів, які спонукатимуть до власних наукових розвідок літературознавців, книгознавців та бібліографів, що слугуватиме подальшому розвитку тієї справи, якій усе своє творче життя присвятив Григорій Дем'янович Зленко.

Список використаних джерел

1. Г. Г. Маразли и его библиотека : сборник статей и материалов / сост. Л. В. Арюпина, О. М. Барковская. – Одесса, 1994. – 32 с.
2. Бібліотека М. Ф. Комарова : каталог колекції Одеської національної наукової бібліотеки імені М. Горького / упоряд. Н. А. Бродецька, Н. О. Яцун; ред. І. С. Шелестович. – Одеса : Бровкін О. В., 2014. – 320 с.
3. Про окремі іменні архівні та книжкові колекції у фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького / співавт. О. М. Бельницька // Скарбниця культури : зб. ст. / редкол.: О. Ф. Ботушанська (відп. ред.) [та ін.]; ред. І. С. Шелестович. – Одеса, 2004. – Вип. 3. – С. 154–165.
4. Григорій Дем'янович Зленко : біобібліогр. покажч. / уклад. Л. М. Смичок ; ред. І. С. Шелестович. – Одеса, 1990. – 120 с. – (Серія «Письменники Одеси» ; вип. 6).
5. Григорій Дем'янович Зленко : біобібліогр. покажч. / упоряд. О. Г. Кушнір ; ред. І. С. Шелестович. – Одеса, 2005. – 147 с. – (Серія «Письменники Одеси» ; вип. 21).
6. Григорій Дем'янович Зленко : біобібліогр. покажч. / упоряд. Т. В. Тющенко ; ред. М. Л. Десенко. – Одеса, 2014. – 70 с. – (Серія «Письменники Одеси» ; вип. 36).
7. Зленко Г. Д. Пошук для прийдешнього : вибрані розповіді літературного слідопита / Григорій Дем'янович Зленко; вступ. сл. Іван Михайлович Дзюба. – Одеса : Астропринт, 2004. – 276 с.
8. Славетний друкар Одеси : каталог українських видань одеського видавця Є. І. Фесенка / Одес. літературний музей; уклад., комент. Г. В. Закіпна, Т. І. Максим'юк. – Одеса : КП ОМД, 2005. – 45 с.